

GEO-BLOKIROVKANING YAGONA RAQAMLI IQTISODIYOTGA TO'SQINLIK QILISHI

Sayfullayev Sirojjon Ikrom og'li

«TIQXMMI» MTuning Qarshi irrigatsiya va agrotexnologiyalar instituti talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11401033>

Annotatsiya: Maqolada geo-blokirovkaning yagona raqamli iqtisodiyotga to'sqinlik qilishi va shuningdek geoblokirovka nima va nima uchun raqamli imkoniyatlar asrida iste'molchi tanlash imkoniyati cheklanganligi, geo-blokirovkani qanday chetlab o'tishni ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: geo-blokirovka, onlayn xizmat, VPN, reklama, bozor, intellektual mulk, internet-do'kon, texnologiyalar, veb-sayt.

Аннотация: В статье рассматривается геоблокировка как препятствие на пути к единой цифровой экономике, что такое геоблокировка и почему она ограничивает выбор потребителя в век цифровых возможностей, а также как обойти геоблокировку.

Ключевые слова: геоблокировка, онлайн-сервис, VPN, реклама, торговая площадка, интеллектуальная собственность, интернет-магазин, технология, веб-сайт.

Abstract: The article examines geo-blocking as an obstacle to a unified digital economy, what geo-blocking is and why it limits consumer choice in the age of digital opportunities, and how to bypass geo-blocking.

Keywords: geo-blocking, online service, VPN, advertising, marketplace, intellectual property, online store, technology, website.

Geo-bloklash yoki geo-bloklash – foydalanuvchining geografik joylashuviga qarab Internet-kontentga kirishni cheklovchi texnologiya. Geo-blokirovka sxemasida foydalanuvchining joylashuvi foydalanuvchining IP-manzilini qora ro'yxatga olish yoki oq ro'yxatga kiritish kabi geolokatsiya texnikasi yordamida aniqlanadi, foydalanuvchining jismoniy joylashuvini baholash uchun tarmoq ulanishining kechikish vaqtini hisobga oladi va o'lchaydi. Ushbu tekshirish natijasi tizimning veb-saytga yoki ma'lum tarkibga kirishni ma'qullashi yoki rad etishini aniqlash uchun ishlatiladi. Geolocation, shuningdek, boshqa jihatlar qatorida mahsulotlar kotirovka qilingan valyuta, narxlar yoki mavjud mahsulotlar assortimenti kabi taqdim etilgan tarkibni o'zgartirish uchun ham ishlatilishi mumkin. Bu atama ko'pincha filmlar va teleko'rsatuvlar kabi Internetdagi premium multimedia kontentiga kirishni cheklash uchun, birinchi navbatda mualliflik huquqi va litsenziyalash sabablari bilan bog'liq. Geo-blokirovkadan boshqa maqsadlarda ham foydalanish mumkin, masalan, zararli trafikni bloklash yoki narxlarni kamsitish, joylashuvga asoslangan autentifikatsiya, firibgarlikning oldini olish va onlayn qimor (bu yerda qimor o'yinlariga oid qonunlar mintaqaga qarab farqlanadi). Mantiqiy asos Kontentga bo'lgan eksklyuziv hududiy huquqlarga egalik hududga qarab farq qilishi mumkin, bu esa kontent provayderlaridan belgilangan hududdan tashqaridagi foydalanuvchilarga kirishni taqiqlashni talab qiladi; masalan, HBO Now onlayn xizmat bo'lsa-da, u faqat AQSh rezidentlari uchun mavjud va boshqa mamlakatlarda taklif etilmaydi, chunki uning asosiy tarmog'i HBO allaqachon o'z dasturlariga eksklyuziv huquqlarni turli teleradiokompaniyalarga litsenziyalagan (masalan, HBO joylashgan Kanadada). Bell Media-ga o'zining orqa katalogini litsenziyalagan), u o'z mintaqasi va biznes modeliga xos bo'lgan shunga o'xshash xizmatlarni taklif qilishi mumkin (masalan, Crave).

Xuddi shu sabablarga ko'ra, talab bo'yicha video obuna orqali mavjud bo'lgan kontent kutubxonasi, Netflix kabi xizmatlar ham mintaqaga qarab farq qilishi mumkin yoki xizmat foydalanuvchi mamlakatida umuman mavjud bo'lmasligi mumkin. Geoblokirovkadan boshqa maqsadlarda ham foydalanish mumkin. Onlayn chakana sotuvchilar tomonidan narxlarini kamsitish geo-bloklash orqali kuchaytirilishi mumkin, bu foydalanuvchilarni saytning xorijiy versiyasidan tovarlarni onlayn sotib olishga majbur qiladi, bu erda narxlar mahalliy versiyasidan keraksiz yuqori bo'lishi mumkin. Ushbu hodisaga misol sifatida "Avstraliya solig'i" keltirildi, bu esa hukumatning mamlakatda geo-blokirovkadan foydalanishni cheklash uchun bosimiga olib keldi. Boshqa qayd etilgan foydalanishlar orasida ma'lum bir veb-saytga aloqador bo'lmagan mamlakatlardan kirishni bloklash (ayniqsa, ushbu mamlakatdan kelayotgan trafikning katta qismi zararli bo'lsa) va mahalliy qonunlarga muvofiq noqonuniy bo'lgan kontent yoki xizmatlarga kirishni ixtiyoriy ravishda blokirovka qilish kiradi. Bunga onlayn qimor o'yinlari va turli xalqaro veb-saytlar ma'lumotlarni himoya qilish bo'yicha umumiy reglament bo'yicha javobgarlik tufayli Yevropa Iqtisodiy hududi doirasida foydalanuvchilarning kirishini bloklashi mumkin. Aylanib o'tish Internet tsenzurasining boshqa shakllari singari, geo-blokirovkani ham chetlab o'tish mumkin. IP-manzilga asoslangan geoblokirovkadan foydalanilganda, geobloklarni chetlab o'tish uchun virtual xususiy tarmoq (VPN) xizmatlari va anonimatordan foydalanish mumkin. Masalan, foydalanuvchi mamlakat tashqarisida mavjud bo'lmagan kontent yoki xizmatlarga kirish uchun Qo'shma Shtatlardagi IP manzilidan foydalangan holda veb-saytga kirishi mumkin. Hulu, Netflix, Amazon va BBC iPlayer xorijiy foydalanuvchilar tomonidan ushbu vositalar orqali keng foydalaniladigan xorijiy videoxizmatlar qatoriga kiradi. Uning mamlakatdagi VPN foydalanuvchilari orasida mashhurligi Netflixni 2014 yilda o'z xizmatining avstraliyalik versiyasini rasman ishga tushirishga undadi. NBC telekanalining ichki qamrov sifati haqidagi shikoyatlariga javoban, tomoshabinlar onlayn kontentga kirish uchun ishtirokchi pullik televizion provayderiga obuna bo'lish talabi bilan bir qatorda, ko'p sonli amerikalik tomoshabinlar xorijiy onlayn translatiya qilish uchun VPN xizmatlaridan foydalanganlar. Britaniya va Kanada teleradiokompaniyalaridan 2012 yilgi Yozgi Olimpiada va 2014 yilgi Qishki Olimpiya o'yinlari translyatsiyalari. NBC-ning qamrovidan farqli o'laroq, bu xorijdagi qamrov faqat geo-blokirovkadan foydalangan va televizorga obuna bo'lishni talab qilmagan. 2013 yilda Yangi Zelandiya ISP Slingshot "global rejim" deb nomlanuvchi shunga o'xshash xususiyatni taqdim etdi; Dastlab sayohatchilar Yangi Zelandiyada bloklangan mahalliy veb-saytlarga kirishni ta'minlash uchun mo'ljallangan bo'lib, xizmat 2014 yil iyul oyida barcha Slingshot obunachilari uchun xususiyat sifatida qayta ishga tushirildi. Iste'molchi uchun qayta ishga tushirish AQShning onlayn video xizmatlaridan foydalanish imkoniyatiga e'tibor qaratdi. Qo'lda sozlangan VPN xizmatlaridan farqli o'laroq, global rejim ISP darajasida passiv tarzda amalga oshirildi va foydalanuvchining boshqa aralashuviz oq ro'yxat asosida avtomatik ravishda faollashtirildi. Onlayn videoni aylanib o'tishning qonuniyligi Mahalliy mualliflik huquqi qonunlariga muvofiq xorijiy video xizmatlariga kirish uchun geo-blokirovkani chetlab o'tishning qonuniyligi noaniq va mamlakatga qarab farq qiladi. Ko'ngilochar soha vakillari (jumladan, radioeshittirish va studiyalar) onlayn video xizmatlari tomonidan geo-blokirovkani chetlab o'tish uchun VPN va shunga o'xshash xizmatlardan foydalanish mualliflik huquqi to'g'risidagi qonunlarni buzish ekanligini ta'kidladilar, chunki chet el xizmati o'z mazmunini Internetda taqdim etish huquqiga rioya

qilmaydi. mahalliy mualliflik huquqi egasining huquqlarini buzadigan va buzadigan foydalanuvchi mamlakati. Ular faoliyat yuritayotgan mamlakatdan tashqarida onlayn video xizmatlarga kirish odatda ulardan foydalanish shartlarini buzish hisoblanadi; ba'zi xizmatlar VPN foydalanuvchilarini blokirovka qilish bo'yicha chora-tadbirlarni amalga oshirdi, garchi bunday proksi-serverlar qonuniy maqsadlarda foydalanilgan bo'lsa ham, ular ulardan geografik filtrlashni chetlab o'tish uchun foydalanadilar, degan taxmin bilan. Sony Pictures'dan sizdirilgan elektron pochta xabarlariga Ko'ngilochar xaker Sony Pictures televideniesi xalqaro tarqatish prezidenti Keyt Legoyning Netflix'ning VPN xizmatlari orqali xalqaro foydalanishini bozor ulushini noqonuniy oshirishga yordam bergan "yarim sanksiyalangan" qaroqchilik sifatida tasvirlagan va kompaniyani tanqid qilgan bayonotlarini fosh qildi. kontenti uchun litsenziyaga ega bo'lgan hududlardan tashqarida xizmatdan foydalanishning oldini olish bo'yicha boshqa choralar ko'rmaganligini, masalan, ularning to'lov usullari orqali nomaqbul foydalanuvchilarni aniqlash. 2016-yilning 14-yanvarida Netflix obunachilarga foydalanishi mumkin bo'lmagan xizmatning mintaqaviy versiyalariga kirishiga yo'l qo'ymaslik choralarini kuchaytirish niyatida ekanligini e'lon qildi. Avstraliyada chop etilgan siyosat bo'yicha tez-tez so'raladigan savollar. o'sha paytdagi Aloqa vaziri Malkolm Turnbullning ta'kidlashicha, foydalanuvchilarning Avstraliya mualliflik huquqi qonuniga binoan "turli mamlakatlar yoki mintaqalarda mualliflik huquqini himoya qilish bo'yicha xalqaro tijorat shartnomasini" buzishi noqonuniy emas. Biroq, Avstraliyaning mualliflik huquqi to'g'risidagi qonuniga kiritilgan o'zgartirish sudlarga asosan mualliflik huquqining buzilishiga "yordam berish" bilan bog'liq bo'lgan veb-saytlarni blokirovka qilishga qaror qilish imkonini beradi – bu ta'rif, geo-blokirovkani chetlab o'tish maqsadida o'zlarini sotadigan VPN xizmatlarini o'z ichiga olishi mumkin. 2015 yil iyun oyida ushbu tuzatish qabul qilinishidan oldin, Turnbull VPN xizmatlarining "keng ko'lamli qonuniy maqsadlari borligini tan oldi, hech bo'lmaganda maxfiylikni saqlash uchun - har bir fuqaro o'zini himoya qilish huquqiga ega - va [VPN provayderlari] hech qanday huquqqa ega emas. o'z mijozlarining faoliyatini nazorat qilish, nazorat qilish yoki ta'sir qilish. Yevropa Ittifoqi 2015-yil 6-mayda Yevropa Ittifoqi o'zining "Raqamli Yagona bozori" qabul qilinganligini e'lon qildi, bu boshqa o'zgarishlar qatorida Yevropa Ittifoqi mamlakatlari o'rtasida "asossiz" geo-blokirovkadan foydalanishni to'xtatishga qaratilgan bo'lib, "juda ko'p yevropaliklar foydalana olmaydilar. boshqa Evropa Ittifoqi mamlakatlarida mavjud onlayn xizmatlar. , ko'pincha hech qanday asossiz; yoki ular turli narxlarda mahalliy do'konga yo'naltiriladi. Yagona bozorda bunday diskriminatsiya bo'lishi mumkin emas." Biroq, Yevropa Komissiyasi tomonidan 2016-yil 25-mayda e'lon qilingan takliflar mualliflik huquqi bilan himoyalangan audiovizual asarlarning hududiy litsenziyalanishini ushbu strategiyadan olib tashladi. 2018-yilning 1-aprelida raqamli mediani ko'chirishning yangi qoidalari kuchga kirdi, bu esa pullik raqamli media xizmatlarini Yevropa Ittifoqida "rouming"da taklif qilishni talab qiladi. Bu shuni anglatadiki, masalan, Evropa Ittifoqining bir mamlakatidagi Netflix obunachisi boshqa Evropa Ittifoqi mamlakatlariga sayohat qilganda ham o'z mamlakati uchun xizmat versiyasiga kirish huquqiga ega bo'lishi kerak. Yangi Zelandiya 2015-yil aprel oyida Yangi Zelandiyadagi bir guruh media-kompaniyalar, jumladan MediaWorks, Spark, Sky Network Television va TVNZ birgalikda VPN xizmatlarini taklif qiluvchi bir nechta internet provayderlariga geo-blokirovkani chetlab o'tishni to'xtatish va ushbu xizmatlarni to'xtatish majburiyatini olishlarini talab qilib, to'xtatish va to'xtatish to'g'risida bildirishnomalar yubordilar. 2015-yilning 15-apreliga qadar

va mijozlaringizga bunday xizmatlar “noqonuniy” ekanligini ma’lum qiling. Kompaniyalar internet provayderlarini mamlakatdagi kontentga bo’lgan eksklyuziv hududiy huquqlarini buzganlik va reklama materiallarida xizmatlarning qonuniyligini noto’g’ri ko’rsatish orqali mualliflik huquqining buzilishiga yordam berishda ayblagan. Xususan, Sparkning ta’kidlashicha, talab bo’yicha xorijiy video xizmatlariga kirish uchun VPN-dan foydalanish o’z yorug’lik qutisini mahalliy xizmat uchun kannibalizatsiya qiladi. Kamida ikkita kichikroq provayderlar (Lightwire Limited va Cheksiz Internet) qonuniy muammolarga javoban VPN xizmatlaridan voz kechishlarini e’lon qilishdi. Biroq, Slingshot va Orconning bosh kompaniyasi CallPlus bu da’volarga e’tiroz bildirdi va Global Mode xizmati "to’liq qonuniy" ekanligini ta’kidladi va teleradiokompaniyalarni proteksionizm ko’rsatishda aybladi. O’sha oyning oxirida teleradiokompaniyalar CallPlusga qarshi qonuniy choralar ko’rishni rejalashtirgani haqida xabar berilgan edi. 2015-yilning 24-iyunida media-kompaniyalar suddan tashqari kelishuvga erishgani e’lon qilindi, unga ko’ra ushbu xizmatni boshqaruvchi ByPass Network Services 2015-yil 1-sentabrdan o’z faoliyatini to’xtatadi. Ushbu haftada Yevropa Komissiyasi Netflix va Amazon Prime kabi raqamli provayderlarning geobloklarini boshidan kechirgan foydalanuvchilarga audio va video kontentga kirishni ochish yoki yo’qligini muhokama qilmoqda. Eslatib o’tamiz, 2018 yildan beri geo-blokirovkadan tijorat maqsadlarida, foydani oshirish uchun foydalanish taqiqlangan. Ammo intellektual mulkni himoya qilish uchun geografik filtrlash asosida tarkibga kirishga ruxsat beriladi. Geoblokirovka nima va nima uchun raqamli imkoniyatlar asrida iste’molchi tanlash imkoniyati cheklangan, biz materialda gaplashamiz. Shuningdek, biz sizga geo-blokirovkani qanday chetlab o’tishni ko’rsatamiz. Geobloklash - bu ma’lum bir joyda kontentga kirishni cheklash tizimi. Saytga kirgan foydalanuvchi "Ko’rish taqiqlangan" yozuvini ko’radi yoki xorijiy onlayn-resursdan mahalliy veb-saytga yo’naltirish ishga tushiriladi. Qoida tariqasida, geoblokirovka quyidagi hollarda qo’llaniladi:

- hukumat boshqa davlat bilan axborot urushi olib bormoqda va milliy ahamiyatga ega bo’lgan ma’lumotlarning mamlakat chegarasidan tashqariga chiqishini istamaydi;
- OAV provayderlari turli madaniyat arboblari tomonidan yaratilgan kontentni translyatsiya qiladi va mualliflik huquqlarini himoya qilish va mualliflik to’lovlarini qoplash uchun geo-blokirovkadan boshqa yo’lni ko’rmaydi;
- bozorlar yuqori daromadli mamlakatlar aholisi mahsulot uchun boshqalarga qaraganda ko’proq pul to’lashi mumkinligiga ishonib, geofiltrni marketing hiylasi sifatida qo’llaydi.

Amalda geoblokirovka qanday ko’rinishini tushunish uchun quyidagi misolni ko’rib chiqing. 2009 yilgacha iTunes do’koni audio va video yozuvlarni shifrlaydigan FairPlay deb nomlangan blokirovkalash texnologiyasidan foydalangan. Kirish faqat avtorizatsiya qilingan qurilmadan tizimga kirgan foydalanuvchilarga berilgan. Bunday cheklovlar Apple qo’lida o’ynadi: mobil telefonlar yordamida iTunes do’konida biror narsa sotib olmoqchi bo’lgan foydalanuvchilar asosan Apple tomonidan ishlab chiqarilgan qurilmalarning cheklangan tanlovidan foydalanishlari kerak edi. Yana bir misolni ko’rib chiqing. Evropa Ittifoqi rezidenti Netflix obunasi uchun pul to’laydi va Afrikaga xizmat safariga boradi. Foydalanuvchi dunyoning istalgan nuqtasida qiziqarli filmlarni tomosha qilishi mumkinligiga ishonchi komil, biroq yozuvni yoqmoqchi bo’lganida, “Bu mintaqadagi kontentga kirishingiz cheklangan” degan yozuvni ko’radi. Tizim foydalanuvchining Netflix-ga obuna bo’lish holatini emas, uning joylashgan joyini aniqlaydi va geolokatsiya asosida ko’rishni taqiqlaydi. Va nihoyat, har bir kishi Yangi yilga tayyorgarlik ko’rish va xorijiy onlayn-do’konlarda sovg’alar sotib olishda duch kelishi mumkin bo’lgan

vaziyat. Belgiyalik iste'molchi frantsuz internet-do'konida arzonroq narxdagi gadgetni topib oldi va buyurtma berishni rejalashtirmoqda. Oxirgi bosqich - to'lovni amalga oshirishdan oldin tizim tranzaksiyani bekor qiladi va foydalanuvchini kamroq jozibador narxlarga ega Belgiya saytiga yo'naltiradi. Ma'lum bo'lishicha, raqamli texnologiyalar va ma'lumotlarning universal mavjudligi asrida yashab, biz har qadamda cheklovlarga duch kelamiz va hatto to'lov qobiliyatiga ega bo'lsak ham, biz o'zimiz yashayotgan mintaqa bilan cheklanishga majburmiz. bizga taklif qiladi. Yuqoridagi holatlar geo-blokirovka mexanizmini boshqaradigan tamoyillarni ko'rsatadi. Ushbu texnologiya intellektual mulk va mualliflik huquqini himoya qilish g'oyasiga asoslanadi va dastlab qaroqchilikka qarshi kurashni ta'minlash uchun ishlab chiqilgan. Tizim foydalanuvchining IP-manzilini, so'ngra joylashuvini hisoblab chiqadi - va ba'zi kontentga kirishni yopadi, hatto o'z vatanida ham ushbu media-kanalning yangilanishlariga obuna bo'lgan bo'lsa ham. Jamoatchilik manfaatlari uchun geo-blokirovkadan foydalanishning eng yorqin misollaridan biri Xitoydan keltirilgan. Osmon imperiyasida kompyuterlar va Internet paydo bo'lganda, hukumat texnik imkoniyatlarni juda yuqori baholadi va bir necha bor xalqni kompyuterlashtirish tarafdori edi. Rasmiylar ilg'or deb ishonishgan texnologiya mamlakatni iqtisodiy jihatdan barqaror qilishi mumkin. Biroq, hokimiyat tepasida bo'lganlar texnologiya haqida o'zlarining g'oyalariga ega edilar. 1990-yillarning boshidan beri Xitoy tarmoq infratuzilmasiga sarmoya kiritdi va 2015 yilga kelib, Internet mamlakat ichida 668 million foydalanuvchi uchun mavjud edi. O'sha vaqtga kelib mahalliy veb-saytlar soni 3,35 millionga yetdi, 250 million blogger yangi texnologiyalardan faol foydalandi. Biroq, 1998 yildan 2003 yilgacha Xitoy hukumati dunyoning boshqa aholisi uchun mavjud bo'lgan ma'lumotlarga kirishni cheklab, "Oltin qalqon" deb nomlanuvchi texnologiyani sinovdan o'tkazdi (va keyin keng miqyosda joriy qildi). Bir tomondan, rasmiylar dunyoda tan olingan Facebook, Twitter, Blogspot kabi ijtimoiy tarmoqlarni bloklab qo'ygan. Bu xatti-harakatlar hukumatning Xitoyga oid muhim ma'lumotlarning global muloqot jarayonida mamlakat tashqarisiga chiqishini istamasligi bilan izohlangan. Boshqa tomondan, rasmiylar xitoyliklarga Youku, Tudou, Xunlei, LeTV, Bilibili kabi videoxizmatlar ishga tushirilgandan so'ng amalga oshirilgan butun ko'ngilochar industriyani taklif qilishdi. Dinamik video madaniyat Xitoyning raqamli bozorini tom ma'noda qamrab oldi va mahalliy aholining atigi 20 foizi Vimeo yoki Google+ kabi VPN-dan foydalanishni blokdan chiqarishga harakat qilmoqda. Texnologiya mamlakatni iqtisodiy jihatdan barqaror qilishi mumkin. Biroq, hokimiyat tepasida bo'lganlar texnologiya haqida o'zlarining g'oyalariga ega edilar. 1990-yillarning boshidan beri Xitoy tarmoq infratuzilmasiga sarmoya kiritdi va 2015 yilga kelib, Internet mamlakat ichida 668 million foydalanuvchi uchun mavjud edi. O'sha vaqtga kelib mahalliy veb-saytlar soni 3,35 millionga yetdi, 250 million blogger yangi texnologiyalardan faol foydalandi. Biroq, 1998 yildan 2003 yilgacha Xitoy hukumati dunyoning boshqa aholisi uchun mavjud bo'lgan ma'lumotlarga kirishni cheklab, "Oltin qalqon" deb nomlanuvchi texnologiyani sinovdan o'tkazdi (va keyin keng miqyosda joriy qildi). Bir tomondan, rasmiylar dunyoda tan olingan Facebook, Twitter, Blogspot kabi ijtimoiy tarmoqlarni bloklab qo'ygan. Bu xatti-harakatlar hukumatning Xitoyga oid muhim ma'lumotlarning global muloqot jarayonida mamlakat tashqarisiga chiqishini istamasligi bilan izohlangan. Boshqa tomondan, rasmiylar xitoyliklarga Youku, Tudou, Xunlei, LeTV, Bilibili kabi videoxizmatlar ishga tushirilgandan so'ng amalga oshirilgan butun ko'ngilochar industriyani taklif qilishdi. Dinamik video madaniyat Xitoyning raqamli bozorini tom ma'noda qamrab oldi va mahalliy aholining

atigi 20 foizi Vimeo yoki Google+ kabi VPN-dan foydalanishni blokdan chiqarishga harakat qilmoqda.. Yana bir misol Turkiya. 2007 yilda minglab veb-saytlar, jumladan Twitter ham taqiqlanganida mahalliy aholi geo-blokirovkaga duch keldi. YouTube-ga kelsak, xizmat 2010 yilgacha bir necha bor bloklangan, ammo bu vaqt ichida tarmoqda DNS sozlamalarini o'zgartirish orqali geo-blokirovkadan qanday o'tish mumkinligi haqida ma'lumot paydo bo'ldi. Biroq, 2014 yilda YouTube yana bloklandi va u bilan birga ko'pgina DNS provayderlari. Keyin Turkiya aholisi taqiqlangan saytlarga kirish uchun VPN yordamiga murojaat qilishdi. Umuman olganda, turk portallari kontentni translyatsiya qilish uchun tsenzuraga rozi bo'lishi va radioeshittirishni nazorat qilish va tartibga solish davlat agentligi RTÜKdan ruxsat olishi kerak. Mahalliy hukumat o'z harakatlarini xorijiy xizmatlar turk aholisi ishtirok etayotgan siyosiy xalqaro mojarolarni noto'g'ri yoritayotgani bilan izohlamogda. Mahalliy aholi esa, o'z navbatida, chet el yangiliklarini tomosha qilishni xohlasa, aylanma vositalaridan foydalanadi. Rivojlangan mamlakatlar o'zlarining kontent provayderlarini ishga tushirish orqali geo-bloklash masalasini hal qilmoqdalar. Misol uchun, Avstraliya tajribasi bu borada qiziq, u so'nggi o'n yil ichida ham ommaviy axborot vositalarining geo-bloklanishiga, ham xorijiy savdo saytlarining mahalliy iqtisodiy farovonlikdan pul olish urinishiga duch keldi. Avvaliga, avstraliyaliklarni qiziqtirgan teleko'rsatuvlar va filmlarning aksariyati Qo'shma Shtatlardan keladi. Amerikalik provayderlar, shu bilan birga, etakchi kanallarga obunalarni sotadilar, lekin o'z vatandoshlari uchun eng qiziqarli tarkibni qoldiradilar. Ma'lum bo'lishicha, Amerikaning Netflix, Hulu, HBO Now va BBC iPlayer obunasini to'lash orqali avstraliyalik juda cheklangan miqdordagi shoularni tomosha qilishi mumkin bo'ladi. Shuning uchun, Osiyo-Tinch okeani mintaqasidagi boshqa mamlakatlardan farqli o'laroq, Avstraliyada geo-blokirovka muammosi maxfiylik va tsenzuraning etishmasligi emas, balki ko'ngilochar dasturlarning cheklangan tanlovi bilan bog'liq. Biroq, avstraliyaliklar o'zlarining sevimli seriallarini tomosha qila olmasligidan shikoyat qilmoqdalar va uni chetlab o'tish uchun onlayn vositalarni sotib olishmoqda. Misol uchun, "Taxtlar o'yini" va "Kartlar uyi" seriallari Avstraliyada ruxsatsiz striming va torrent saytlari tufayli ajoyib mashhurlikka erishdi. Ushbu namoyishlar chiqarilganda, ular faqat Foxtel pullik kontent provayderining bir qismi sifatida mavjud edi. Shu bilan birga, "Taxtlar o'yini" AQShdagi premyeradan bir hafta o'tib tomoshabinlarga taqdim etildi. Netflix 2015 yilgacha Avstraliyada geo-blokirovkadan foydalangani uchun "Kartalar uyi" pullik provayderga "biriktirilgan". Ma'lum bo'lishicha, juda kam avstraliyaliklar ushbu seriallarni tomosha qilgan, tizimga kirgan holda, ko'pchilik striming xizmatlarini afzal ko'rgan. Ommabop striming bilan maqtanadigan yana bir mamlakat - Shvetsiya. Bundan tashqari, mahalliy kanallar geo-blokirovkani amalga oshiradigan mashhur xalqaro raqamli provayderlarga qaraganda ancha yuqori baholanadi. Shunday qilib, 2012 yil oxirida Netflix Shvetsiyada o'zining striming xizmatini ishga tushirdi. Taxminan bir vaqtning o'zida mamlakatda HBO Nordic obuna xizmati paydo bo'ldi. Shvetsiya ommaviy axborot vositalari ikkita eng katta oqim kanallarini o'z ichiga olgan kuchli platformaga aylandi. Biroq, bugungi kunga qadar Netflix ham, HBO Nordic ham shvedlarga qiziqarli kontentni ruxsatsiz tomosha qilish imkonini beruvchi mahalliy kanallar bilan raqobatlasha olmaydi. 2015 yilda Yel komissiyasi geo-blokirovka diskriminatsiyaga yordam beradi va yagona onlayn savdo maydonini amalga oshirishga to'sqinlik qiladi, degan xulosaga keldi. Shu sababli, qo'shimcha foyda olish bilan bog'liq geo-blokirovkaning har qanday ko'rinishlariga, rivojlangan mamlakatlar rezidentlaridan ko'proq daromad olishni xohlaydigan bozorlarda bo'lgani kabi,

veto qo'yilgan. Shu bilan birga, agar media provayderi geo-blokirovka kontent yaratuvchilarni himoya qilish istagidan kelib chiqqanligini isbotlay olsa, bunday filtr mavjud bo'lish huquqiga ega. Biroq, Yevropa Ittifoqi yaqinda umuman geo-blokirovka qilish zarurligini shubha ostiga qo'ydi. Evropa Komissiyasi qanday xulosaga keladi, biz yaqin kelajakda bilib olamiz. Lekin bir narsa aniq: hali ham geo-blokirovkadan noqonuniy foydalanayotgan kompaniyalar bor, ya'ni bu mexanizmni chetlab o'tishni bilish kerak. Geo-blokirovkani chetlab o'tishning bir necha yo'li mavjud. Eng mashhuri virtual geolokatsiyani o'zgartirish va tizimni sozlamalarga oqim mumkin bo'lgan mintaqani kiritish orqali "aldash" zarurati bilan bog'liq. Bu virtual xususiy tarmoq. VPN noma'lum sabablarga ko'ra kontentni ishlab chiqaruvchi mamlakat aholisining mulki bo'lib qoladigan ma'lumotlarga kirishni ta'minlaydi. Misol uchun, siz Rossiyada yashayotganingizda yo'riqnomangizda VPN-ni yoqishingiz va Disney+ ning Amerika versiyasini tomosha qilishingiz mumkin. Bu nima uchun kerak? Hech kimga sir emaski, mashhur raqamli provayderlarning Britaniya va Amerika versiyalari boshqa mamlakatlar aholisi uchun mavjud variantga qaraganda ancha qiziqarli tarkibni o'z ichiga oladi. Bundan tashqari, VPN hukumat tomonidan taqiqlangan ijtimoiy tarmoqlarga kirish imkonini beradi. Boshqa mamlakatlar vakillari bilan madaniyatlararo muloqot va professional tajriba almashish imkoniyati mavjud.

Xulosa o'rnida shuni aytish kerakki, qo'shimcha foyda olish bilan bog'liq geo-blokirovkaning har qanday ko'rinishlariga, rivojlangan mamlakatlar rezidentlaridan ko'proq daromad olishni xohlaydigan bozorlarda bo'lgani kabi, veto qo'yilgan. Shu bilan birga, agar media provayderi geo-blokirovka kontent yaratuvchilarni himoya qilish istagidan kelib chiqqanligini isbotlay olsa, bunday filtr mavjud bo'lish huquqiga ega. Biroq, Yevropa Ittifoqi yaqinda umuman geo-blokirovka qilish zarurligini shubha ostiga qo'ydi. Evropa Komissiyasi qanday xulosaga keladi, biz yaqin kelajakda bilib olamiz. Lekin bir narsa aniq: hali ham geo-blokirovkadan noqonuniy foydalanayotgan kompaniyalar bor, ya'ni bu mexanizmni chetlab o'tishni bilish kerak. VPN sizga dunyoning istalgan mamlakatida sotuvchi haqiqatda taklif qilayotgan narxlarni ko'rib, marketing hiyla-nayranglarini hisobga olmagan holda xaridlarni amalga oshirish imkonini beradi.

References:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi-T.:O'zbekiston, 2017.- 46b.
2. 2020 yil – «Ilm,ma'rifat va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish yili» O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2020 yil 24 yanvardagi Oliy Majlisga Murojaatnomasi // Kuch-adolatda. O'zbekiston Respublikasi Oliy sudining huquqiy gazetasi. 2020 yil, 25 yanvar. № 3-4 (777).
3. O'zbekiston Respublikasi Qonuni "Raqobat to'g'risida", 2012 yil 6 yanvar.
4. Mirziyoyev Sh.M.Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik–har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2016 yil yakunlari va 2017 yil istiqbollariga bag'ishlangan majlisidagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining nutqi. // Xalq so'zi gazetasi. 2017 yil, 16 yanvar, №11.
5. Майкл Э. Портер (2008). "Конкурентное преимущество Наций", Ultima edition, The Free Press, New York.

6. Майкл Э. Портер (1998). “Кластеры и новая экономика конкуренции”; Harvard Business Review, ноябрь-декабрь 1998 года.
7. Майкл Э. Портер. “Конкурентная стратегия: методы анализа отраслей и конкурентов”, Нью-Йорк: Свободная пресса. Переиздано с новым введением, 1998.
8. Майкл Э. Портер (1985). “Конкурентное преимущество. Создание и поддержание превосходной производительности”. “Свободная Пресса”, Нью-Йорк.